

“Demokracija se ne da na hitro uprizoriti ...”

V Kobaridu spomin na Andreja Slavka Uršiča

DR. BERNARD SPAZZAPAN

Ob 79. obletnici ugrabitve in izginotja časnika, pravnik, politika in domoljuba Andreja Slavka Uršiča so v Kobaridu v petek, 28. avgusta, znova odprli vprašanja zgodovinske resnice, pletete in narodne odgovornosti. Dogodek na osrednjem trgu, pred njegovo rojstno hišo, ki so ga v luči evropskega dneva spomina na žrtve vseh totalitarnih režimov pripravili Krožek za družbena vprašanja Anton Gregorčič iz Gorice in Območni odbor Združenja za vrednote slovenske osamosvojitve (VSO) Zgornje Posočje v sodelovanju z Občino Kobarid, Svetom slovenskih organizacij, stranko Slovenska skupnost, Zvezo slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovensko prosveto iz Trsta, je v ospredje postavil pomen ohranjanja zgodovinskega spomina in aktualnost Uršičevih demokratičnih načel. Slavnostna govornica, državna sekretarka na Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch, je v svojem nagovoru opozorila na globlino in sodobnost njegove politične zapuščine. “Andrejeve misli o demokraciji so tehtne, še vedno aktualne. Ko neučakano hrepenimo po tem, da bi v naši državi končno v polnosti zaznali pravo demokracijo, ki bile njegove misli lahko prava spodbuda,” je poudarila in navedla Uršičev preroški zapis: “Demokracija se ne da na hitro uprizoriti. Za relativno popolnost demokracije je potrebna dolgotrajna demokratična vzgoja in trdna demokratična miselnost povprečnega državljana ter visoka politična kultura strank in njihov vodstev.” Ob tem je pričakoval kritično presojo vsakega posameznika ob hkratnem spoštovanju drugače mislečih. Še močnejša od njegovih besed ostaja njegova življenjska pot. Za mlade bi bila še bolj kot besede spodbuda njegovo življenje in njegova premočrnost. “Ker ni bil le moč besed, temveč dejanj. Nikoli ni omahoval, ko je šlo za svetovni narod, pravičnost, za vrednote demokracije. Postavil se je za tisto, kar je bilo prav.”

DR. HELENA JAKLITSCH

Dr. Jaklitsch je izpostavila tudi bolečo praznino v slovenskem javnem spominu, saj Uršičevega imena skorajda ne najdemo v šolskih učbenikih, obletnica njegovega rojstva na državni ravni ostaja preslišana. “Njegova velika napaka, če smo činični, je bila, da je obsodil fašizma in nacionalsocializma dodal še obsodbo internacionalizma oziroma komunizma,” je opozorila in dodala, da je povojna oblast kritike skušala ne le fizično uničiti, temveč jih izbrisati iz narodnega spomina ter jim odvzeti temeljno človeško pravico do groba. Kritična je bila tudi do sodobnega odnosa do zgodovine: “Če je tako ravnanje še mogoče razumeti za čas totalitarizma, je nerazumljivo, da se po 35 letih samostojne države Slovenije še vedno ni sposobna soočiti z lastno preteklostjo in z vsem hudim, zaradi katerega se je zgodil slovenski razkol.” Pozvala je k odprtemu, spoštljivemu in na dejstvih temelječemu dialogu, saj “biti brez preteklosti pomeni biti tudi brez prihodnosti”. Podroben vpogled v Uršičevo življenje in okoliščine njegovega izginotja je podal zgodovinar Jernej Vidmar Bašin. Uršič, rojen leta 1908 v znani kobarški Jeronovi družini, se je med obema vojnama v Ljubljani uveljavil kot liberalni publicist in urednik pri časniku Jutro. Med vojno je sodeloval v ilegalnem plenumu protikomunistične Slovenske zaveze ter se odločil zavzemati za priključitev Primorske k Jugoslaviji in demokratične volitve. Po vrnitvi v Kobarid leta 1945 se je pridružil novoustanovljeni samostojni politični stranki Slovenska demokratska zveza v Gorici in postal sourednik njenega glasila Demokracija. Zaradi nepopustljivega zagovarjanja političnega pluralizma in ostre kritike nastajajočega enopartijskega režima je postal ena osrednjih tarč komunistične tajne policije. Dne 31. avgusta 1947, le dobra dva tedna pred priključitvijo Primorske, so ga udbovci s prevaro zvalili na pot proti Robiču ter med Starim selom

in Kobaridom nategnili žico čez cesto, da se je ponesrečil z motornim kolesom in izginil. Vidmar Bašin je predstavil tudi arhivska odkritja iz dosjaja nekdanjega visokega udbovskega častnika Verija Winklerja – Aleksa v Arhivu RS. Izjava nekdanjih sodelavcev razkriva, da je akcijo načrtoval in vodil prav Winkler, pri sami izvedbi pa so neposredno sodelovali udbovci primorskega poretka. Po ugrabitvi so Uršiča prepeljali v Ljubljano, kjer so ga v zaporih politične policije ponovi zasliševali najmanj do septembra 1948. Po ugotovitvah zgodovinarke dr. Ljube Domik Šubelj naj bi bil Uršič umorjen 18. novembra 1950 skupaj s skupino dvajsetih zapornikov. Kraj njegovih posmrtnih ostankov vse do danes ostaja neznan. “Civilizacijsko je moderna slovenska družba daleč za časom Antigone,” je sklenil zgodovinar in poudaril nujnost ohranjanja spomina na vse, ki jim je bil odvzet celo grob. Pretresljivo osebno pričevanje je dodal Uršičev nečak Marko Uršič, ki je orisal usodo družine po ugrabitvi: tiho bolečino babice Amalije ter usodo Uršičeve zaročenke, pianistke Silve Hrašovce, ki je vse življenje preživela kot vdova. Omenil je tudi lastno izkušnjo odrasčanja v zamejstvu, razpeto med dvema svetovoma (v Italiji je bil “lo slavo”, v Kobaridu “Lah”), ter poudaril, da sta samostojna Slovenija in združena Evropa sad prizadevanj prav takšnih svobodomiselnih ljudi, kot je bil njegov stric. Z mislijo profesionalnega reševalca je podčrtal, kako pomembno je za svoje predelati žalost, kar pa je možno le z vrnitvijo trupel. Zbravne v Kobaridu so nagovorili tudi kobarški župan Marko Matajuroc, ki je Uršiča označil za vizionarja z daljnosežnimi idejami, ki jih kot narod polno živimo danes, predsednik Krožka Anton Gregorčič Bernard Spazzapan, ki je napovedal še obsežnejše priprave na prihajajočo 80. obletnico ugrabitve, ter predsednik OO VSO Zgornje Posočje Janko Volarič, ki je poudaril, da spomin na preteklost predstavlja predvsem odgovornost za vrednote osamosvojitve, domoljubja in narodne enotnosti. Vrhunec slavlja, ki ga je povezoval David Grinovero, je bilo polaganje venca k spominski plošči na pročelju Uršičeve rojstne hiše. Dogodek je s petjem slovenske himne in drugih pesmi obogatil domači MePZ Sveti Anton pod vodstvom Mateja Kavčiča.

DD

Pred nami je Bazovica 2026

Osrednje dogajanje bo v nedeljo, 6. septembra

MALINA DOLHAR
TRST

V torek, 1. septembra, je v prostorih oddelka za mlade bralce NSK v Narodnem domu v Trstu potekala tiskovna konferenca, na kateri so predstavili program Bazovica 2026.

Valenciču, od čigar rojstva mineva 130 let. “Zdelo se nam je primerno, ker se po eni strani večkrat spominjamo bazoviških junakov kot skupine, po drugi strani pa je prav, da povečamo prepoznavnost vsakega izmed štirih likov,” je povedal Čok. Druga novost je povezovanje s srednjimi šolami na Tržaškem in Goriškem.

Štefan Čok je orisal letošnji spored aktivnosti, povezanih z Bazovico, ki se je uradno začela v torek in bo potekal vse do prihodnjega tedna. Letošnji program obenem odpira pot do leta 2030, stoletnice Tržaškega procesa. Med novostmi je Čok izpostavil pet slovesnosti, ki bodo od letos do leta 2030 posvečene bazoviškim junakom. Vsako leto bo poudarek na enem izmed štirih junakov, letos na Alojzu

Namen odbora je, da bi do leta 2030 vsako leto vsaj ena šola sodelovala pri programu. Letos se bodo tako dijaki Liceja Martina Slomška iz Trsta srečali pri spomeniku v Bazovici in spoznali dogajanje okrog Tržaškega procesa. “Bazovica je pojem, kraj, ki daleč presega meje naše slovenske narodne skupnosti v Italiji. Nagovarjati mora italijanske državljane kot tudi javnost v Republiki Sloveniji,” je poudaril Čok. Letošnje slovesnosti se bodo udeležili tudi državna

sekretarka za Slovence v zamejstvu in po svetu Helena Jaklitsch, tržaški župan Roberto Dipiazza in tržaški škof Henrik Trevisi. Program se bo v petek nadaljeval s slovesnostma v Ljubljani in Kranju ter recitalom v Kopru. V soboto bo ob spomeniku bazoviških junakov tradicionalni taborni ogenj tabornikov Rodu modrega vala. Osrednje dogajanje bo v nedeljo, 6. septembra. Ob 6.45 bo potekal recital mladih, sledil bo planinski pohod, ob 10. uri slovesnost pri Sveti Ani v Trstu, ob 15. pa osrednja slovesnost pri spomeniku v Bazovici. Povezoval jo bo igralec Francesco Borch, nastopili bodo Pihalna godba Doberdob ter pevski zbori Valentin Vodnik, Kraški dom in Vesna; glavna govornika bosta Alenka Reblu in Massimo Cirri. Slovesnost bo neposredno prenašal Radio Trst A. Ob 20. uri bo v bazoviški cerkvi sveta maša. Program se bo nadaljeval v ponedeljek, 7. t.m., s predvajanjem filma Strelji v Bazovici, v sredo pa z dejavnostjo za dijake. Septembra bo potekal tudi 52. narodni odbojarski turnir, letos prvič tudi z ekipo iz Črne gore. Ob koncu je Čok povabil k čim večji udeležbi na slovesnostih ter poudaril pomen vključevanja mladih. Odbor vabi nove prostovoljce, ki bi želeli pomagati pri pripravi programa. Program je objavljen tudi na spletni strani NSK www.knjiznica.it.

Povejmo na glas

JANEZ POVŠE

Moč sveta in dobrota

Res, kaj bi bilo, ko ne bi bilo dobrote, ko ne bi bilo tisočev in tisočev in tisočev ljudi, ki verjamejo v odrešilni nadih dobrega in vidijo v sočloveku in sploh v vseh ljudeh brate in sestre? Kaj bi bilo, ko ne bi bila dobrota živa in prepolna dobrih namenov, prepolna prijateljstva in razumevanja z bližnjimi, najbolj oddaljenimi in sploh z vsemi? Kaj bi bilo, ko dobrote ne bi bilo in ne bi bilo nežnih src, ki od vsega najbolj želijo srečo in vse dobro prav vsem, res prav vsem ljudem? Kaj bi bilo, ko ne bi bilo občutenih duš, ki sanjajo o svetu brez nasilja in brez krivic; in ne samo sanjajo, lepši svet udejanjajo s toplim stiskom rok, s prijaznim pogledom, s sočutjem do vseh, ki bi v slovi in v tesnobi ali pa trpijo pomanjkanje? Kaj bi bilo, ko ne bi bilo dobrote in ne bi bilo volje pomagati, ko nekdo na svoji poti omahuje in v samotni obupuje? Kaj bi bilo, ko ne bi bilo dobrote in bi toliko ljudi klicalo na pomoč, pa ne bi bilo odziva in bi bil samo okrušen molk, okrutna tišina, da bi bila tegoba nesrečnih enaka tisti, ki upanje ubija in ledeno prišepetava, da rešitve ni in je ne bo, ker je svet tak, kakršen pač je in kakršen za vse večne čase bo? Kaj bi bilo brez dobrote v tem svetu moči, ki dandanes vse stvari in ljudi znova vedno bolj obvladuje, kaj bi bilo brez dobrote, ko pa moč sveta popolnoma drugačne in nasprotno namene obožuje, se opira na nasilje in nasilje načrtno rojeva? Kaj bi

bilo brez dobrote, ko pa je moč sveta usidrana v brežčutnosti in v imenu ohole zadržnosti vase želi le predati in si večno gospodstvo zagotoviti? Še več, moč sveta z mrkim obrazom sovražnosti podpihuje, kar največ sovražstva med bližnjimi in med narodi; moč sveta na račun drugih sebe povzdiguje in vsem, ki ji niso uslužni, neusmiljeno škoduje. Moč sveta deluje le zase, le zase in vedno le zase, moč sveta v dobiček najmočnejših druge deli in jih v napadalne odnose potiska. Moč sveta ljubi le sebe in njena volja je uničiti ter izničiti vse, da bi se v najmanjših in v svetovnih prostorih na sam vrh na prvo mesto na zemeljski obli povzpela. Moč sveta v teptanju vsakršnega dobrega vse od prvega do zadnjega vabi, naj ji sledijo, da bo slednjič vso zemljo in vse štiri strani neba prekrila ter bo zakraljevalo temno in mračno sožitje, v katerem naj bi v tem krutem mraku dobrota umrla. In ravno zato, ker so sanje moči sveta krvave, je dobrota edina rešitev. Edino dobrota je svetu moči nevarna, edino dobrota se za resnično dobro ljudi resnično zavzema. Edino dobrota se lahko moči sveta upre in se tudi upira, edino dobrota srečno prihodnost vseh ljudi zadržno zagotavlja, edino dobrota je odrešilno poslanstvo človeka za uresničitev sveta brez mržnje in sovražstva, za izgraditev sveta brez vojne in tisočev in stotisočev žrtev. Edino dobrota je vsem ljudem zagotovilo, da je srečen prihodnji svet uresničljiv in da bo uničevalna moč sveta nekega dne enkrat za vselej premagana in se bomo vsi čutili, zakaj se to ni zgodilo že prej.